

2018

BISERICA PAROHIALĂ EVANGHELICĂ SELIȘTAT

RAPORT ARHEOLOGIC PRELIMINAR I

RESTAURARE ANSAMBLUL FORTIFICAT BISERICA EVANGHELICĂ
DIN SELIȘTAT, JUDEȚUL BRAȘOV

Prof.univ.dr.habil. Ioan Marian ȚIPLIC

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

C.Ș. II dr. Maria Emilia ȚIPLIC

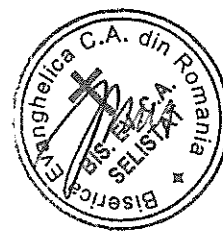
Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu

9/1

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU

Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă
Centrul pentru Cercetarea Patrimoniului și Istoriei Culturale (CCPIC)

BISERICA PAROHIALĂ EVANGHELICĂ

SELIȘTAT

RAPORT ARHEOLOGIC PRELIMINAR

Etapa I

IUNIE 2018

Coordonator:

Prof.univ.dr.habil. Ioan Marian ȚIPLIC

Arheolog expert

AM-E-408

Echipa de cercetare arheologică:

CȘ II dr. Maria Emilia ȚIPLIC

Arheolog specialist

AM-S-474

drd. Adrian Ioan ȘOVREA

Arheolog debutant

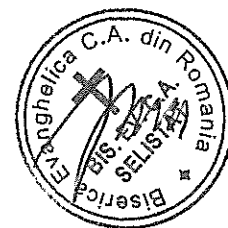
AM-D-

95

SIBIU

octombrie 2018

BISERICA PAROHIALĂ EVANGHELICĂ DIN SELIȘTAT
RAPORT ARHEOLOGIC PRELIMINAR.
ETAPA I

AMPLASARE

Localitatea Seliștat (germană Seligstadt, maghiară Bolodogváros, latină Selgestat, Felix locus, villa Felicis) este un sat aparținător comunei Șoarș, situată în vestul județului Brașov, într-o zonă colinară a podișului Hârtibaciului, aproximativ la 30 km N de Făgăraș. Satul este considerat ca făcând parte din vechea zonă de colonizare germană. În evul mediu, din punct de vedere administrativ și ecleziastic a ținut împreună cu alte 21 de localități de scaunul Cincu, respectiv de capitlul Cincu-Kosd. La sfârșitul secolului al XV-lea erau înregistrate 34 de gospodării, o școală, o moară, trei ciobani și doi săraci, iar în 1532 erau 53 de gospodării. La recensământul din 1880 erau înregistrate 628 de persoane, din care 348 germani și 256 de români, recensământul din 2002 marcând un spor demografic negativ accentuat, și o schimbare majoră structura etnică, adică din cei 224 de locuitori recenzați, 133 sunt români, 86 romi, 3 germani și 2 maghiari. De-a lungul existenței sale localitatea a fost una de mărime mică, reperele demografice reflectându-se atât în dimensiunile bisericii fortificate cât și în evoluția ei arhitecturală sau în gradul de conservare.

CONTEXT ISTORIC ȘI ARHITECTURAL

Atestat pentru prima dată în 1355 (Ub. II, nr. 694, p. 110-111; DRH. C, vol. X, nr. 328, p. 343-344), satul se întinde pe văile a două pâraie. În comparație cu localitatea, ansamblul bisericii evanghelice fortificate domină așezarea, fiind așezat pe panta abruptă a dealului care mărginește satul în partea de NE. Biserica este atestată pentru prima dată în anul 1461 cu hramul Sf. Nicolae (Ub. VI nr. 3249, p. 98-99). Datarea de început a construcției bisericii este incertă, o parte din istoriografie considerând că biserica ar fi fost construită în a doua jumătate a secolului al XIII-lea (Treiber 1971, p. 102), având ca argument proporțiile mici ale lăcașului: nava cu 12,56 m lungime pe 7,30 m lățime, iar corul cu 8 m lungime și 4,8 m lățime; lungimea totală a bisericii nu depășea 24 m (Horwath 1940, p. 15; Treiber 1971, p. 102; H. Fabini 1998, p. 697). Virgil Vătășianu datează biserica, cu precauție, în prima jumătate a secolului al XIV-lea, încadrând-o în categoria bisericilor-sală gotice timpurii, cu cor pătrat închis printr-o absidă pentagonală și fără clopotniță (V. Vătășianu, 1959, p. 122-123). În partea de nord a corului a avut o sacristie, astăzi demolată. Absida poligonală, și nava bisericii este sprijinită de contraforți. La sfârșitul secolului al XV-lea biserica trece printr-o primă etapă de fortificare, când peste cor s-a construit un turn cu trei etaje, primele două din piatră de râu, iar al treilea nivel constând dintr-o galerie de lemn scoasă în consolă și sprijinită pe bârne și contraforți; astfel, zidul corului fortificat este sprijinit astăzi de 11 contraforturi fără retrageri, patru dintre contraforturi fiind mai vechi provenind de la absida poligonală gotică timpurie, unul provenind de la vechea sacristie demolată și transformat în contrafort, iar ceilalți șase construiți odată cu etajele fortificate ale turnului (v. pl. 1). În a doua etapă de fortificare, care a avut loc la începutul secolului XV, s-a fortificat nava bisericii, respectiv s-a construit o boltă gotică stelată cu nervuri de teracotă, al cărei urme se văd astăzi în pod, iar peste această boltă s-a ridicat un etaj de apărare realizat din cărămidă, și astfel zidul navei bisericii supraînălțate este sprijinită pe 11 contraforți legați între ei de arcade semicirculare, care sunt prevăzute cu guri de turnare (v. fig. 2) (Fabritius Dancu 1983, p. 26). Tot în a doua etapă de fortificare s-a construit și fortificația din jurul bisericii, a cărei incintă a fost adaptată terenului; în partea de NE a fost alipit zidului de incintă un bastion cu trei nivele; iar în interiorul bisericii, în colțul de nord est al sălii, lângă amvon a fost săpată o fântână (Fabritius Dancu 1983, p. 26)

În 1848 are loc o primă etapă puternică de refacere, când bolta gotică în rețea este înlocuită cu un a stil baroc, semicilindrică sprijinită pe stâlpi și arce dublou. În 1896 are loc o nouă intervenție când

pereții șubrezi ai bisericii sunt consolidați cu tiranți de fier, în această perioadă fiind mărit contrafortul de NV. De reparațiile secolului al XIX-lea țin și modificările făcute ferestrelor și ușii de pe latura de sud a sălii. În 1912, partea nord a incintei a fost demolată, iar în partea de sud zidul a fost demolat și construită școala de azi (H. Fabini 1998, p. 698). În 1964 se realizează o restaurare în urma căreia partea superioară a sălii a fost legată cu o centură de beton armat (Fabritius Dancu 1983, p. 26)

Astăzi, ansamblul bisericii evanghelice este format din biserica-sală fortificată descrisă mai sus, turnul bastion din partea de NE câteva fragmente din incintă păstrată în partea de vest și sud-est la nivelul solului.

SITUAȚIA ARHEOLOGICĂ.

În vederea obținerii unor date preliminare privind adâncimile de fundație și evoluția planimetrică a bisericii au fost trasate 4 casete:

C1 - în exteriorul bisericii, pe latura de est, pe axul corului, cu profilul de nord poziționat pe ax;
- cercetarea în această zonă a pus în evidență faptul că zidul de est al corului are o fundație realizată din piatră de talie mare, iar la nivelul fundațiilor nici unul dintre cei doi contraforți cercetați în C1, nu sunt țesuți cu fundația zidului corului, ei fiind adosați. Talpa fundației se află la -1,15 m față de actualul nivel de călcare din această zonă.

Fundațiile contraforților de colț ai zidului de est al corului sunt realizate din pietre de talie mică înecate în mortar.

A fost cercetat și un nivel de înmormântare cu cel puțin două orizonturi de înhumări: unul anterior secolului al XVI-lea, în cadrul căruia mormintele sunt orientate vest-est și un al doilea, databil după secolul al XVI-lea, cu morminte orientate preponderent nord-sud (fig. 4-5). Nici unul dintre morminte nu a avut inventar, motiv pentru care este dificilă o datare mai strânsă. Din punct de vedere stratigrafic ambele orizonturi de înmormântare, documentate în C1, sunt ulterioare momentului construirii bisericii.

C2 - în exteriorul bisericii, pe latura de sud, la îmbinarea dintre zidul de sud al corului cu zidul de est al navei sudice.

În cadrul acestei unități arheologice au fost dezvelite mai multe morminte (fig. 6) ce țin de un orizont de înmormântări databil cel mai devreme în secolul al XIV-lea. (fig. 6 – M7-M9). Totodată, M10, care este deranjat de fundația de sud a navei, atestă un orizont de înmormântare ce este legat cu siguranță de o fază constructivă a bisericii cu o planimetrie mai mică decât cea actuală (fig. 6 – M10). La nivelul elevației zidurile corului și al navei se țes.

Fundația corului și cea a umărului navei nu se țes ceea ce sugerează o transformare sau o realizare într-o etapă mai târzie a navei față de cor. Fundațiile corului și navei sunt constructiv diferite:

- fundația corului este realizată din pietre de talie mică și medie, înecate în mortar;
- fundația umărului navei de sud este realizată din pietre mari și foarte mari, rostuite.

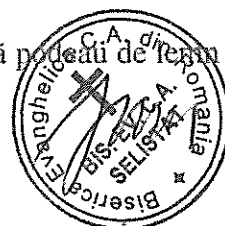
C3 - în exteriorul bisericii, pe latura de nord în imediata apropiere a laturii de est a navei nordice;

- cercetarea în această casetă a fost realizată în vederea punerii în evidență a fundațiilor sacristiei. Pe latura de vest a casetei a fost dezvelit un fragment de fundație (fig. 8) – distrus parțial – afectat puternic de șanțurile pentru sistemul de dren și pentru cablul electric realizate în urmă cu puțini ani. Datorită dimensiunilor casetei nu a fost dezvelit colțul de nord-vest al sacristiei, ce se desfășura între contrafortul de pe umărul navei și următorul contrafort aflat pe zidul corului.

C4 - în interiorul bisericii, pe latura de sud, la intersecția zidului colateralei sudice cu zidul corului;
- cercetarea în zona acestei casete a evidențiat prezența unei pardoseli realizată din cărămidă, ca și în cazul celui din C2, precum și o fundație zidurilor de nord și est ale colateralei nordice, scoase în decroș față de elevație.

Elevația peretelui sudic al navei nu este aliniată cu fundația și nu se țese cu aceasta, iar elevația segmentului sudic al arcului de triumf, la rândul ei, nu se țese cu fundația, față de care este mai îngustă, având cca 0,90 m grosime. Ambele fundații sunt realizate din piatră de carieră de talie medie și mare.

Pe profilul de nord al C4 a fost dezvelită o porțiune de fundație peste care se așază podeaua de temelie (fig. 9).

Concluzii preliminare.

Situația stratigrafică din jurul monumentului a fost puternic deranjată de șanțurile pentru drenarea apei pluviale, ce au fost săpate pe tot perimetrul exterior al bisericii. Pe latura de nord a bisericii șanțul de dren a distrus porțiuni din fundația ale sacristiei.

Având în vedere informațiile obținute din cele 4 casete cercetate se poate spune că monumentul a ajuns la forma planimetrică actuală după o transformare, fiind de analizat posibilitatea existenței a cel puțin două faze de construcție. Această ipoteză este susținută de poziția lui M10 (ce a fost deranjat de fundația navei de sud), dar și de situația ilustrată de datele obținute din C4 (elevații ce nu se țes cu fundațiile aferente, precum și existența unui fragment de zidărie ce nu aparține nici de fundația arcului de triumf actual și nici de cele ale corului sau navei de sud actuale.

Totodată, se poate afirma cu certitudine că a existat o sacristie pe latura de nord, abandonată și apoi demolată.

Nivelul de înmormântare ilustrează cel puțin trei orizonturi de înhumări:

- a. Orizontul I – cîndva de la sf. sec. al XIII-lea și până la mijlocul secolului al XIV-lea
- b. Orizontul II – secolele XIV-XVI
- c. Orizontul III – după secolul al XVI-lea.

Ca urmare a acestor date preliminare se impune cu necesitate realizarea unor cercetări arheologice extinse în perioada de demarare a proiectului de restaurare a monumentului.

Arheolog expert

prof.univ.dr. Ioan Marian Țiplic

98

Fig. 1. Selistat - Vedere dinspre sud

Fig. 2. Selistat - Vedere dinspre nord

PLAN TOPOGRAFIC
SCARA 1/200

Numele si prenumele proprietarilor
BISERICA EVANGHELICA LUTERANA
DIN SELISTIAT
CUI : 21265965
Sediu: Str. G-ral Magheru, nr. 4,
Judetul Sibiu

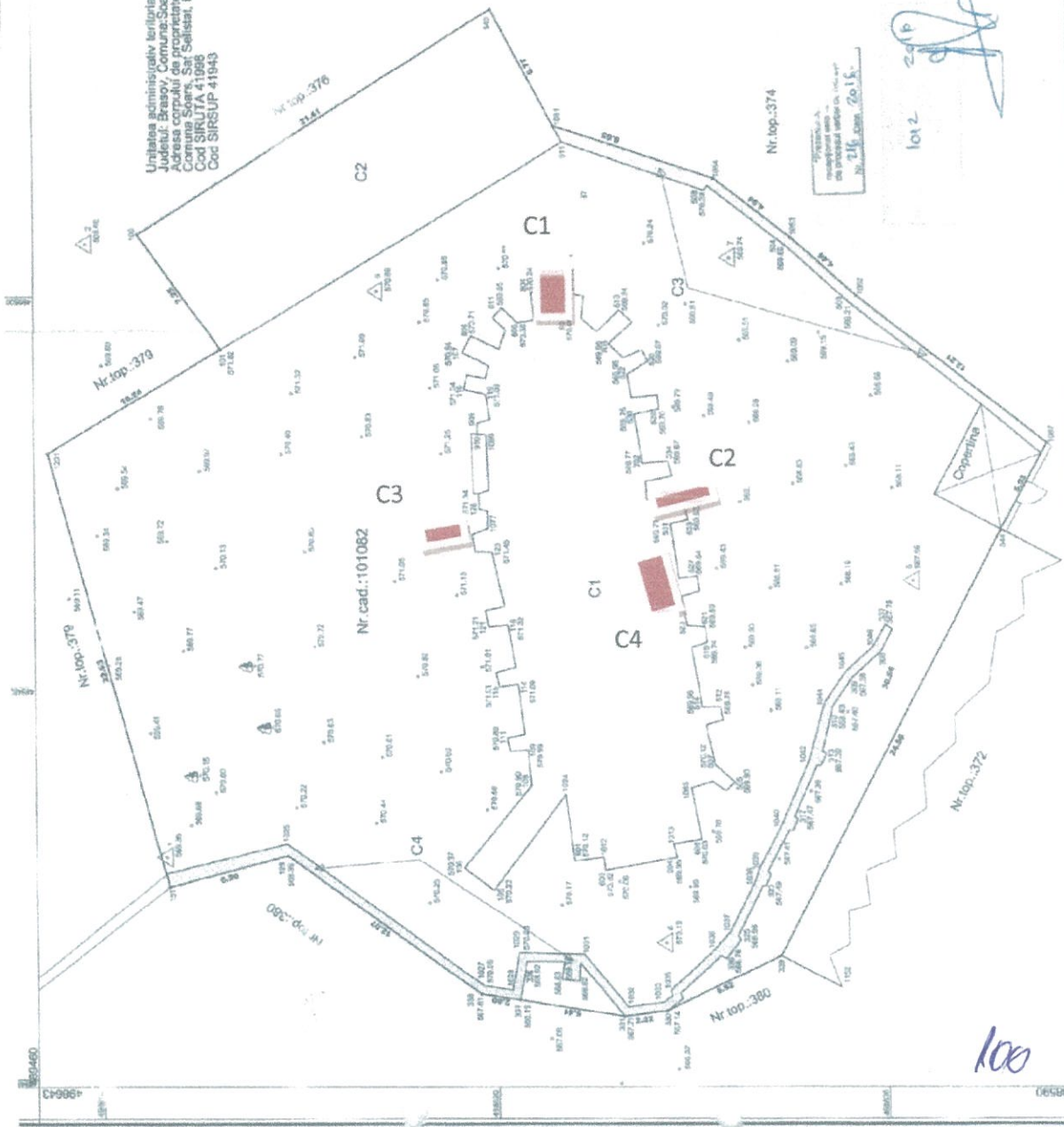
Unitatea administrativă teritoriului: SOARS
Judetul: Brasov, Comuna: Soars, Sat: Selistiat
Adresa cartului de proprietate:
Comuna Soars, Sat: Selistiat, F.N., Judetul Brasov
Cod SIRUTA 41968
Cod SIRSUP 41943

- Legenda:**
- Zid fortificat din piatra (C3)
 - Zid fortificat din piatra (C4)
 - Tarus din lemn

INVENTAR DE COORDONATE
Sistem de proiectie STEREO 70
Scara de referinta Maria Neagra

Nr. PCT.	X	Y	Z
100	486531.090	486503.180	-
101	486533.851	486497.257	571.817
1201	486542.844	486491.954	-
157	486538.800	486499.820	-
129	486530.805	486477.300	563.999
338	486518.208	486464.320	567.810
337	486518.208	486494.009	545.152
331	486513.565	486483.171	587.710
333	486511.364	486485.269	587.180
333	486505.489	486485.269	-
541	486497.797	486488.054	-
1057	486491.731	486472.403	-
1052	486481.322	486465.0342	-
1053	486481.854	486463.3343	-
1054	486468.571	486463.0445	-
1051	486468.609	486463.0445	-
340	486461.391	486463.0445	-

lot 2
Zg/P

Pl. 1. Plan de situație general

Fig. 3. C1 – imagine din timpul lucrărilor

101

Fig. 3a – Fundația corului – latura de est

102

Fig. 3b. C1 – detaliu cu fundațiile contraforților și a zidului de est al corului

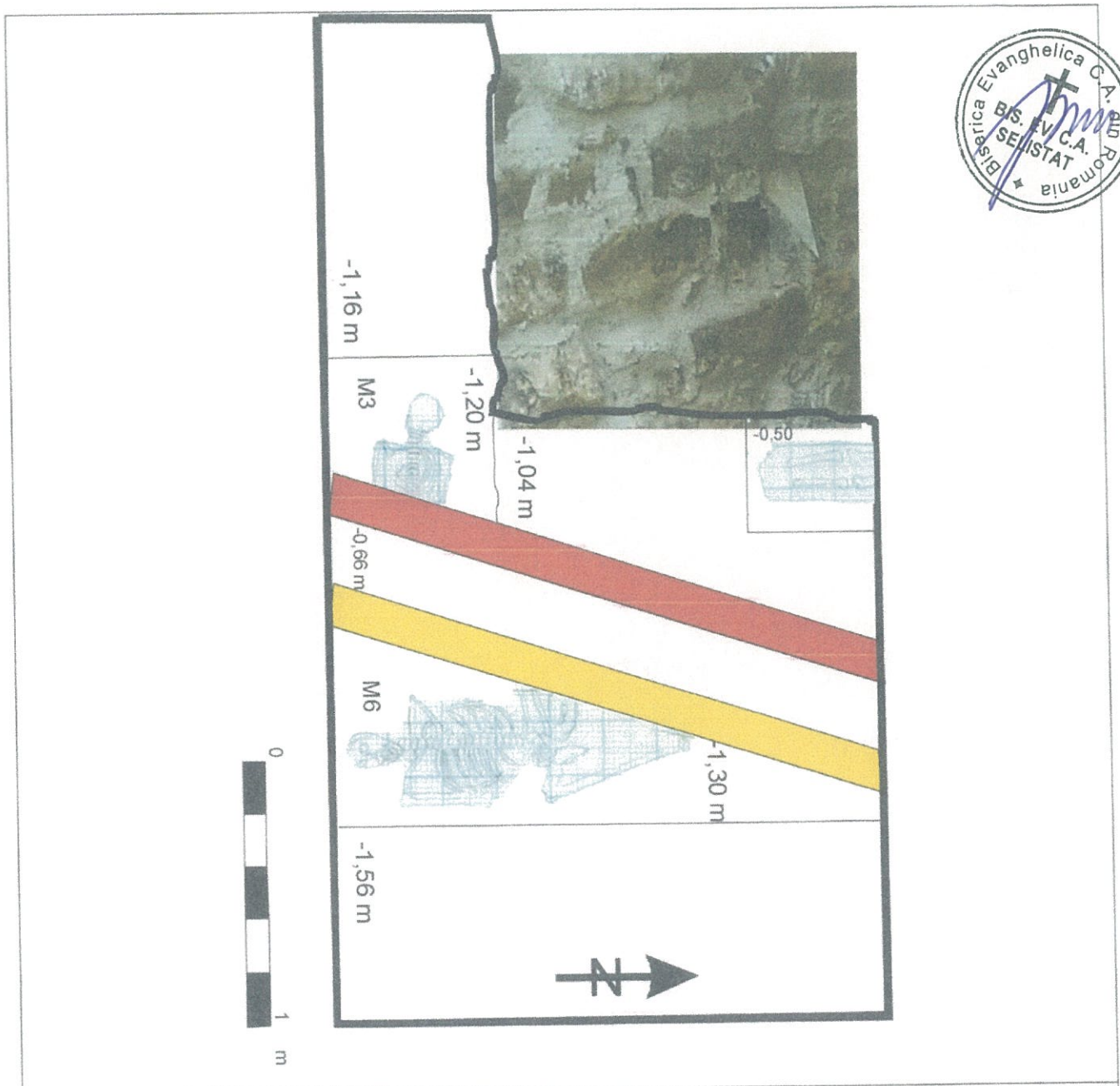

Fig. 4. Plan C1

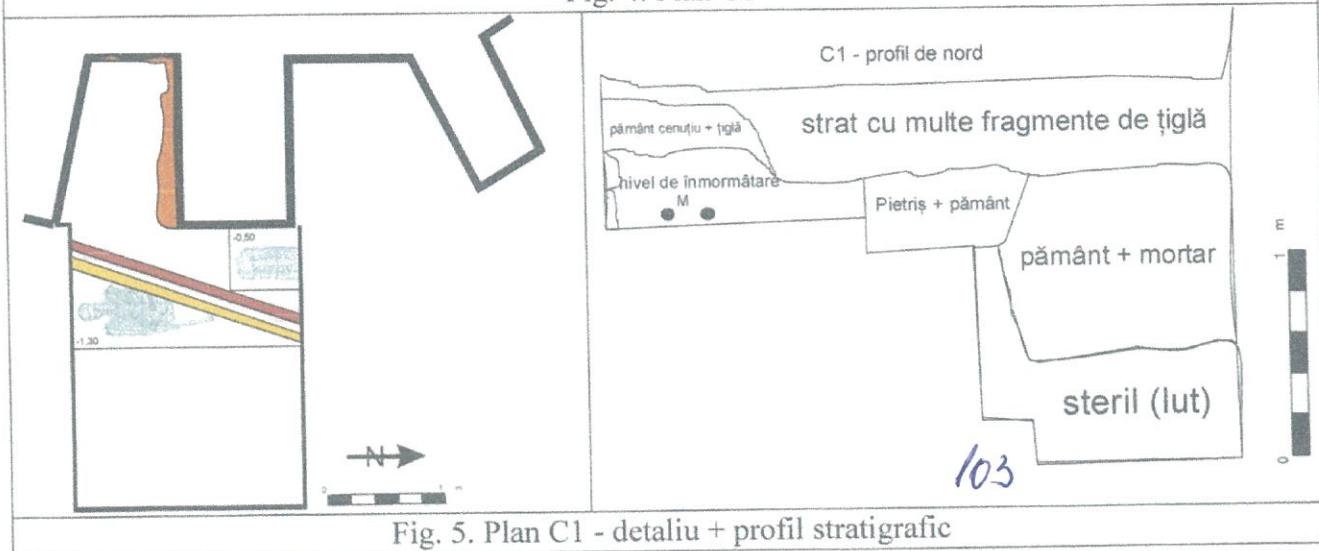

Fig. 5. Plan C1 - detaliu + profil stratigrafic

Seliștat 2018
C2

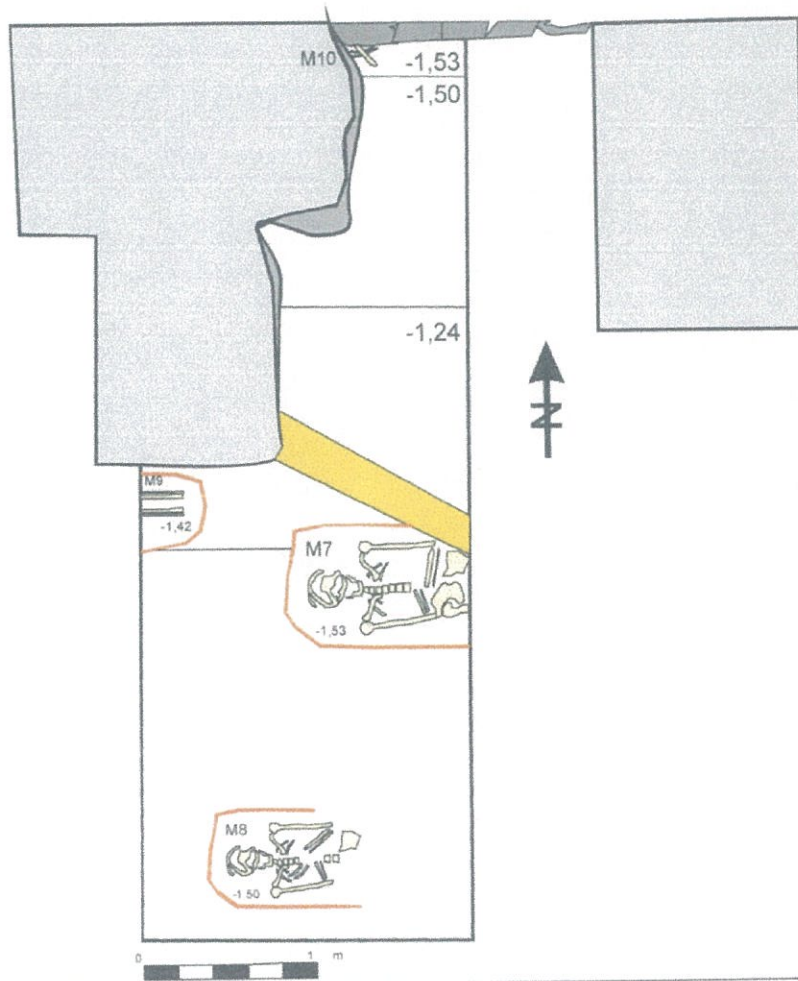
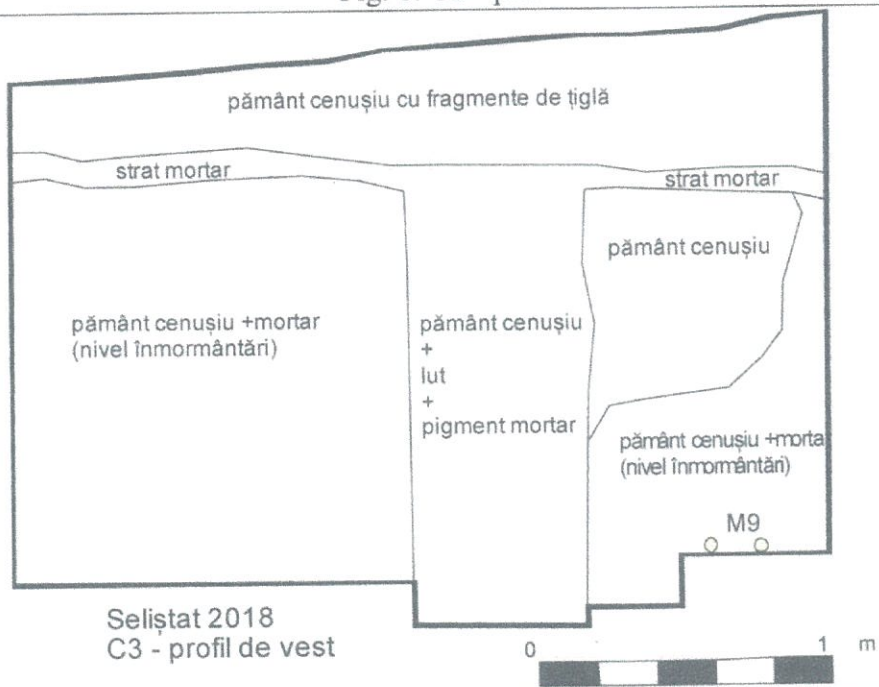

Fig. 6. C2 - plan

Seliștat 2018
C3 - profil de vest

104

Fig. 7. C2 - profil de vest

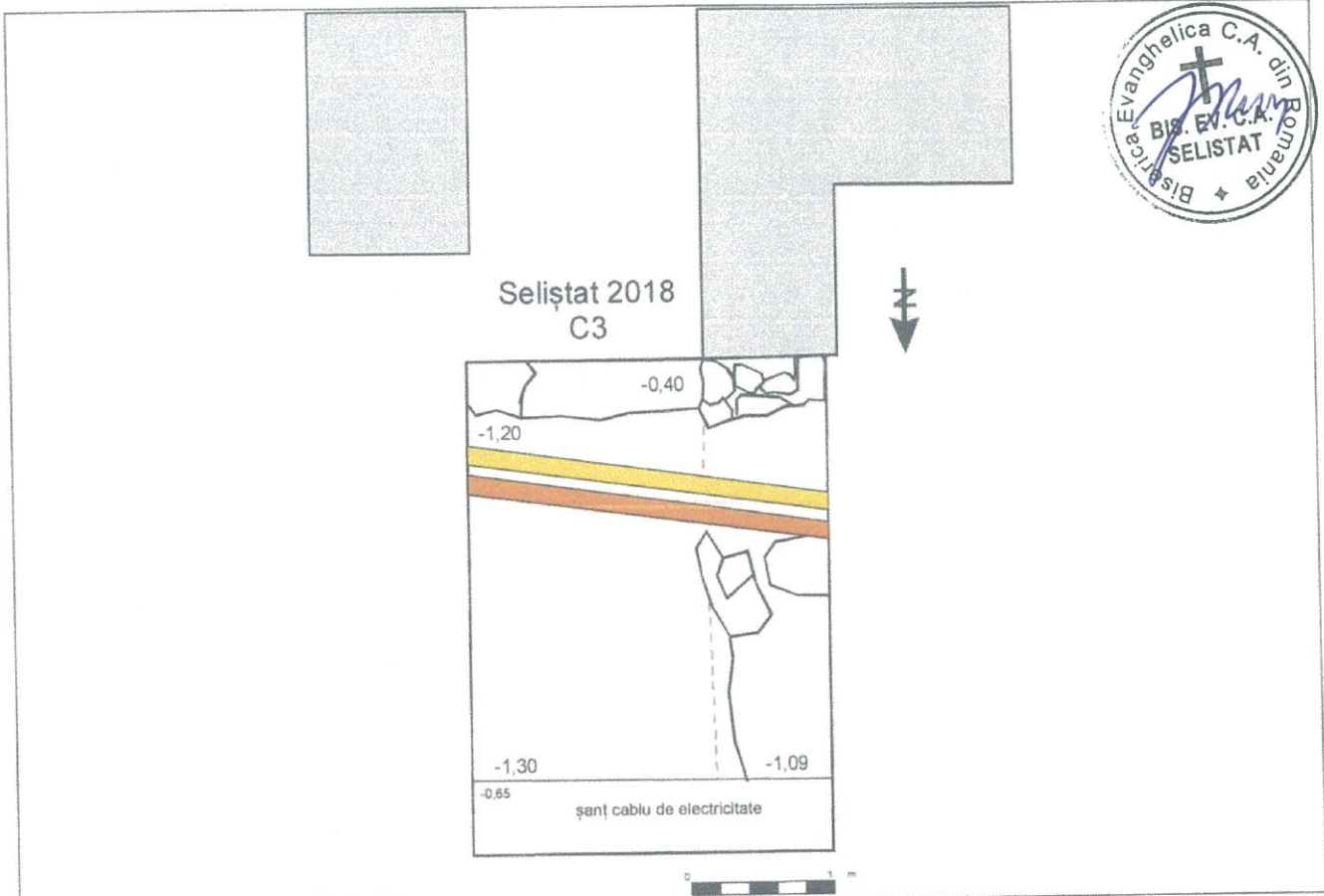

Fig. 8. C3 - plan
Seliștat 2018
C4

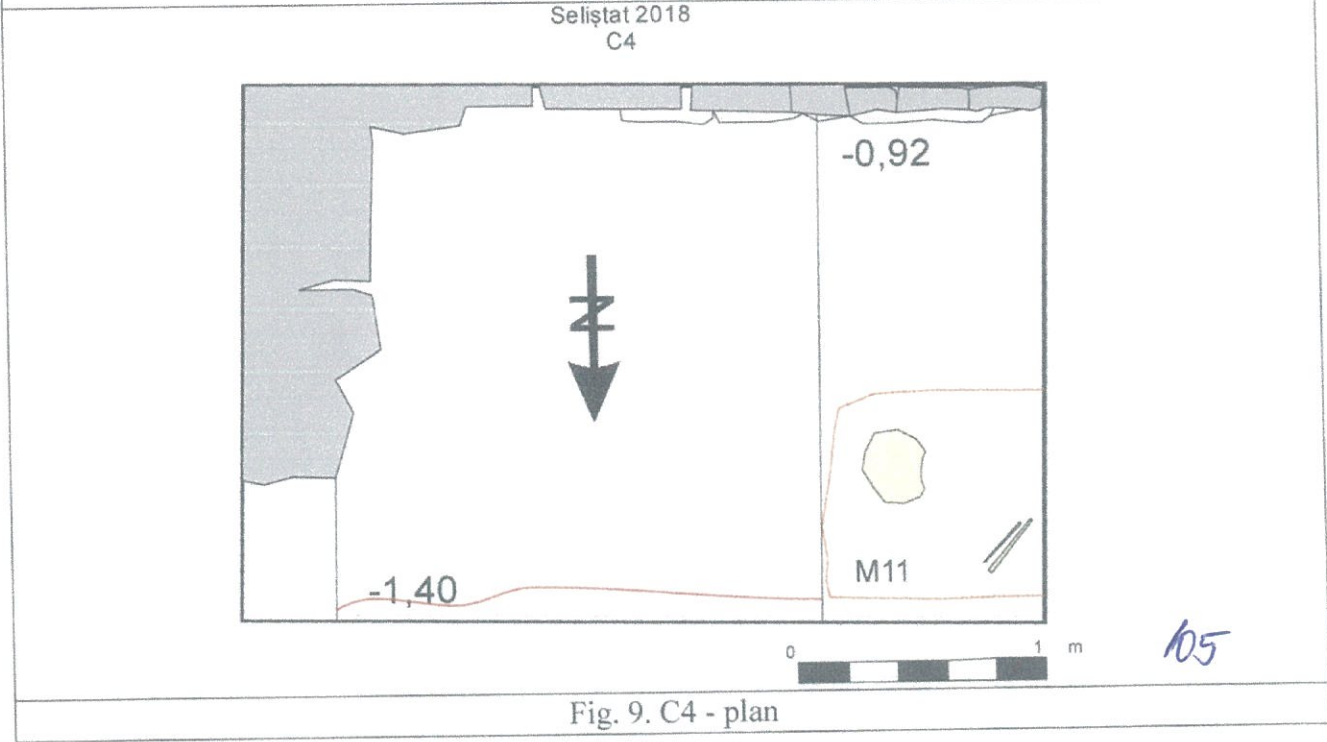

Fig. 9. C4 - plan

105

Seliștat 2018
C4 - profil de nord

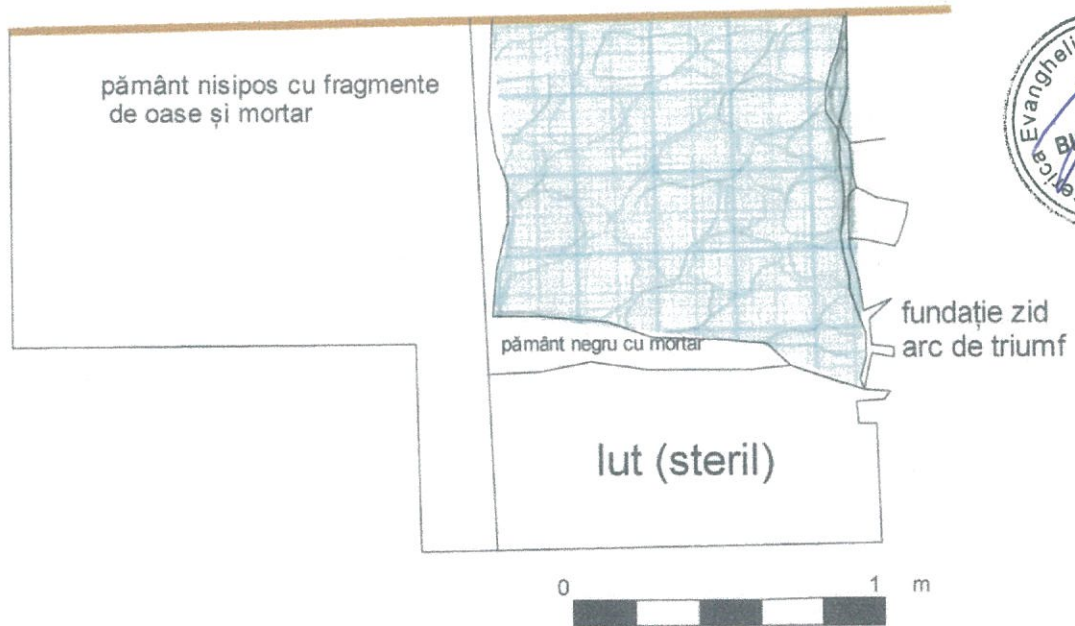

Fig. 10. C4 – profil de nord

Fig. 11. C2 - detaliu privind fundația contrafortului adosat pe nava

106

Fig. 12. C2 - M10, suprapus și parțial deranjat de fundația de sud a corului

Fig. 13. C3 - detaliu cu fundația de vest a sacristiei

107

Fig. 14. C1 - detaliu cu fundațiile contraforților și relațiile acestora cu fundația corului